

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

ปัญหาสุขภาพจากการทำงาน ของเกษตรกรพืชเศรษฐกิจหลักจังหวัดนครปฐม

Health Problems Among Labors in Major Profit Crops Agriculture of Nakhonpathom Province

สิทธิชัย พัฒนสุวรรณ พ.บ., อ.ว. เวชศาสตร์ครอบครัว, สดศ.

Sittichai Pattanasuwan M.D., Ph.D.

โรงพยาบาลสามพราน นครปฐม

Samphran Hospital, Nakhonpathom Province

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาสุขภาพจากการทำงานของเกษตรกรพืชเศรษฐกิจหลักจังหวัดนครปฐม หาสาเหตุของปัญหาสุขภาพจากการทำงาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบบริการสุขภาพให้เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึกเกษตรกรจังหวัดนครปฐมและการตรวจสุขภาพเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสามพรานจำนวน 123 ราย ระยะเวลาศึกษา 1 ธันวาคม 2547-31 มกราคม 2550

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาสุขภาพที่สำคัญของเกษตรกรคือ ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และแมลง ปัญหาปวดเมื่อยตามร่างกาย ปัญหาสุขภาพอื่น ๆ ได้แก่ ความอ่อนเพลีย ความเครียด อาการปวดศีรษะ มีไข้ ปวดท้อง โรคกระเพาะอาหาร ผื่นคันตามร่างกาย เชื้อราที่เท้า เสี่ยงต่อการเป็นมะเร็งที่ผิวหนัง ฝุ่น เขม่าควันเข้าจมูก และตา อุบัติเหตุจากการทำงาน ได้แก่ มีดบาด มีดฟัน ส่วนของพืชบาด ทิ่ม สารเคมีกระเด็นเข้าตา สัมผัสร่างกาย ผลัดตก ลื่นล้มในไร่ สาเหตุของปัญหาสุขภาพและอุบัติเหตุจากการทำงาน คือ แบบวิถีการผลิตแบบทุนนิยม เน้นการผลิตปริมาณมาก การปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อแสวงหาผลกำไรส่วนเกินการผลิต เกษตรกรจึงมีกระบวนการแรงงานเร่งรีบยาวนาน มีการใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นเพื่อรักษาคุณภาพของผลผลิตตามความต้องการของตลาด แนวทางการปรับปรุงระบบบริการสุขภาพสำหรับเกษตรกร ควรผลักดันนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยบริการของภาครัฐ จัดให้มีการตรวจสุขภาพแรงงานและเกษตรกรทุกปี ปีละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ควรมีระบบการจัดเก็บข้อมูลปัญหาสุขภาพ และอุบัติเหตุจากการทำงานของเกษตรกร เพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกัน

คำสำคัญ: ปัญหาสุขภาพ สภาพการทำงาน เกษตรกร

ABSTRACT

This retrospective qualitative study was performed to find out and describe health problems. Among labors in major profit crops agriculture of Nakhonpathom Province, Thailand. This study design to collect qualitative data and physical examination of 123 agricultural labors in Nakhonpathom Province during 1 December 2004 - 31 January 2007.

The study shows major health problems are chemical pesticide allergy, muscle pain, accidental traumas which due to capitalism influence the agriculture contraction with farmers in working hard and more health problems.

บทนำ

ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด 320.7 ล้านไร่ จำแนกเป็นพื้นที่ทำการเกษตรกรรมได้ประมาณ 131 ล้านไร่¹ ปัจจุบันรูปแบบของการทำการเกษตรเปลี่ยนเป็นการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก ตลอดจนมีการขยายตัวของภาคธุรกิจในด้านเกษตรอุตสาหกรรม เกษตรกรต้องเร่งผลผลิตที่ตนเองเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตที่ดีมีจำนวนมากและทันเวลาตามความต้องการของตลาด จึงจำเป็นต้องใช้ปุ๋ย สารเคมี และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อป้องกันศัตรูพืชมารบกวนและทำลายผลผลิตของตนเอง ปริมาณการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรไทยจึงเพิ่มสูงขึ้นทุกปี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เกษตรกรใช้มีอยู่มากมายหลายชนิด แต่ละชนิดมีระดับความเป็นพิษต่อร่างกายตั้งแต่มีพิษเล็กน้อยถึงมีพิษร้ายแรง ทำให้เกิดปัญหาต่อภาวะสุขภาพของเกษตรกรและประชาชนผู้บริโภค ตลอดจนเกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม มีการปนเปื้อนและตกค้างในดิน แม่น้ำ ลำคลอง ดังตัวอย่างการใช้สารเคมีในการเพิ่มผลผลิตกล้วยหอมในละตินอเมริกา²

ปัญหาสุขภาพของเกษตรกร อาการแสดง หลังจากเกษตรกรใช้สารเคมีที่สำคัญ ได้แก่ อาการปวดศีรษะมากที่สุด รองลงมามีอาการคลื่นไส้ อาเจียน หายใจขัด แน่นหน้าอก หายใจลำบาก เหนื่อยออกมาก กล้ามเนื้อกระตุก มีกลิ่น ตัวสั่น น้ำลายไหล คอแห้ง ผลการตรวจระดับเอนไซม์เอสเตอเรสในเลือดของเกษตรกรก่อนฤดูกาลเพาะปลูกพืชอยู่ในกลุ่มมีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัยร้อยละ 41 ผลการตรวจเลือดเกษตรกร หลังการใช้สารเคมี 2-4 ชั่วโมง อยู่ในกลุ่มมีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัยร้อยละ 53.49³

จากข้อมูลของสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข⁴ ได้สรุปรายงานจำนวนผู้ป่วยโรคพิษสารกำจัดศัตรูพืช (Pesticide Poisoning) ของประเทศไทยไว้คือปี 2545 จำนวนผู้ป่วย 2,571 ราย ปี 2546 จำนวนผู้ป่วย 2,342 ราย จังหวัดที่มีรายงานผู้ป่วยสูงสุด 10 อันดับแรกระหว่างปี

พ.ศ. 2540-2545 มีจำนวนรวม 18 จังหวัด เป็นจังหวัดในภาคเหนือ 9 จังหวัดได้แก่ กำแพงเพชร พิจิตร สุโขทัย อุทัยธานี นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก อุตรดิตถ์ และลำพูน เป็นจังหวัดในภาคกลาง 7 จังหวัดได้แก่ ชัยนาท นครปฐม พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง และสุพรรณบุรี และเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 จังหวัด ได้แก่อุดรธานี และเลย

นอกจากนี้เกษตรกรยังมีปัญหาเจ็บป่วยอื่น ๆ ได้แก่ อาการปวดเมื่อยตามกล้ามเนื้อ ไข้ ผื่นหนังอักเสบ ปวดศีรษะ โรคระบบทางเดินหายใจ ปัญหาจากการสัมผัสสารเคมี ผื่น ถูกแมลงสัตว์กัดต่อย เป็นต้น⁵

การศึกษานี้เป็นการศึกษาปัญหาสุขภาพจากการทำงานของเกษตรกรพืชเศรษฐกิจหลักจังหวัดนครปฐม หาสาเหตุของปัญหาสุขภาพ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบบริการสุขภาพให้เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับเกษตรกรต่อไป

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพตามแนวการสัมภาษณ์ระดับลึก และการสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วม พื้นที่ศึกษาจังหวัดนครปฐม เป็นการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง กลุ่มเป้าหมายเป็นเกษตรกรผู้ปลูกชมพู่ ฝรั่ง ส้มโอในอำเภอสสามพราน 20 ราย กลุ่มผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง อำเภอเมืองนครปฐม 12 ราย เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด ผักอ่อน อ้อย กระเจี๊ยบ อย่างละ 5 ราย แรงงานรับจ้างภาคเกษตร 44 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลจะทำไปพร้อม ๆ กัน ตลอดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย โดยการสัมภาษณ์ จดบันทึกพร้อมกับบันทึกเทป จากนั้นจะถอดเทปหลังจากการเก็บข้อมูลแต่ละวัน นำข้อมูลที่ได้อาจจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูล หากข้อมูลไม่ครบถ้วนจะจดบันทึกไว้ และนำไปสัมภาษณ์เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

ผลการศึกษา

■ สภาพทั่วไปของจังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐมตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำท่าจีน สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบ มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้

เขตการปกครอง : จังหวัดนครปฐมแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 106 ตำบล 930 หมู่บ้าน สำหรับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลตำบล 14 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 101 แห่ง (ขนาดใหญ่จำนวน 2 แห่ง ขนาดกลางจำนวน 15 แห่ง ขนาดเล็กจำนวน 84 แห่ง)

ประชากร : ประชากร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2547 รวมทั้งสิ้น 798,016 คน เป็นชาย 385,952 คน หญิง 412,064 คน

อาชีพเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัดนครปฐม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวนผลไม้ และการเลี้ยงสัตว์ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด คือ ข้าว อ้อย ผลไม้ ได้แก่ ส้มโอ มะพร้าว น้ำหอม ชมพู่ ฝรั่ง พืชผักที่ปลูกกันมากได้แก่ ข้าว ข้าวโพดฝักอ่อน ผักคะน้า ผักชี สะอม ผักกะเฉด กระชาย และหน่อไม้ฝรั่ง และกระเจี๊ยบเขียวซึ่งเป็นเกษตรพันธสัญญา ส่งออกต่างประเทศ

การเปลี่ยนแปลงแบบวิถีการผลิต :

ลักษณะพื้นที่อำเภอสามพรานเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน เดิมพื้นที่อำเภอสามพรานเป็นพื้นที่ทำนาเกือบทั้งหมด การทำสวนจะทำได้เฉพาะพื้นที่ที่อยู่ริมน้ำ การทำสวนเป็นการทำสวนแบบดั้งเดิม หรือสวนผสม ที่ชาวบ้านนิยมปลูกผลไม้ ไม้ยืนต้นและไม้ล้มลุกหลายชนิดคลุกกัน เช่น กัลยหมาภม มะพร้าว ส้มโอ ส้มตำมะนาว พลูด ชุนุน ละมุด ชมพู่ ชมพู่มะเหมี่ยว สาเหวก กระท้อน เป็นต้น อย่างละน้อย ส่วนที่ดินที่อยู่ลึกเข้าไปจากริมแม่น้ำยังเป็นนาทั้งหมด ชาวบ้านทำนากันเพียงปีละครั้ง ซึ่งหมายถึงการมีรายได้เพียงปีละครั้ง สาเหตุที่ชาวบ้านทำนากันส่วนใหญ่ก็เพราะประสบปัญหา

น้ำท่วม ปลูกไม้ยืนต้นไม่ค่อยได้ แต่การทำนาชาวนาสามารถเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่และปริมาณน้ำได้ การทำสวนผสมยังไม่ได้เน้นเรื่องรายได้ทางเศรษฐกิจ ชาวบ้านปลูกไว้พอกิน ที่เหลือก็แลกเปลี่ยนกับผลผลิตของชุมชนอื่นที่ชาวสวนผลิตเองไม่ได้ การซื้อขายกันตรง ๆ มีน้อยมาก

ภายหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบน้ำ การพัฒนาโครงการเจ้าพระยา (การสร้างเขื่อนเจ้าพระยา พ.ศ. 2493-2512) และโครงการแม่กลองใหญ่ (สร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์ กั้นแม่น้ำแม่กลอง พ.ศ. 2506-2517) ทำให้ระบบนิเวศของแม่น้ำเปลี่ยนแปลงไป เขื่อนสามารถควบคุมปริมาณน้ำในแม่น้ำท่าจีนได้ สามารถแก้ปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม ชาวนาแถบสามพรานเริ่มเปลี่ยนแบบแผนการผลิตจากเดิมที่เคยทำนา ทำสวนผสม และดำนาในร่องสวน ซึ่งเป็นระบบผลิตเลี้ยงตนเองมาโดยตลอด มาเป็นการผลิตเพื่อการค้า เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด เนื่องจากมีปริมาณน้ำเพียงพอในการทำสวน น้ำไม่ท่วมอีกต่อไป

การที่เกษตรกรหันไปปลูกพืชเชิงเดียวกันมากขึ้น ทำให้ความหลากหลายของพันธุ์พืชน้อยลง มีผลให้การต้านทานต่อศัตรูพืชลดน้อยลงด้วย ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ที่เคยเกิดขึ้นก่อนมีเขื่อนได้หมดไป ทำให้เกษตรกรต้องแสวงหาปุ๋ยมาเพิ่มความเจริญเติบโตของต้นไม้ ในปี พ.ศ. 2512 บริษัทขายปุ๋ยวิทยาศาสตร์และสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเริ่มเข้ามาในพื้นที่ ด้วยเทคนิคและวิธีการตลาดที่หลากหลายรูปแบบ มีทั้งการส่งชาวต่างประเทศและนักวิชาการเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิต วิธีการทำนา ทำสวนและวัฒนธรรมของเกษตรกรไทย โดยการเข้ามาอยู่กับเกษตรกร ทำให้ใช้เวลาไม่นานนักก็สามารถเปิดตลาดปุ๋ยวิทยาศาสตร์ในกลุ่มเกษตรกรได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับทางภาครัฐก็ส่งเสริมทุกวิถีทางที่จะให้เกษตรกรทำการเกษตรแผนใหม่ เพื่อที่จะสามารถเพิ่มปริมาณผลผลิตให้มากที่สุด

นอกจากนั้นบริษัทยังมีเทคนิคในการเข้ามาทำการ

ตลาดหลายรูปแบบ เช่นการเป็นสปอนเซอร์ดนตรีลูกทุ่งตามงานวัด ในช่วงนั้นแถวบ้านนอกถ้างานไหนไม่มีวงดนตรีลูกทุ่งจะหาเงินเข้าวัดไม่ได้ โดยบริษัทเป็นผู้จ่ายค่าวงดนตรี ค่าจัดสร้างเวที เงินค่าผ่านประตูเก็บได้เท่าไรเอาถวายวัดทั้งหมด ระหว่างเล่นดนตรีก็มีการโฆษณาขายปุ๋ย มีการแจกปุ๋ยให้ชาวบ้านทดลองใช้ และบริษัทยังมีการชักชวนให้ชาวสวนเอาผลผลิตมาประกวด ใครชนะที่หนึ่งจะได้ยาฆ่าแมลง แถมด้วยสร้อยคอทองคำ ส่วนผู้เข้าประกวดอื่น ๆ ก็ได้รับรางวัลเป็นปุ๋ยและยาฆ่าแมลงด้วยเช่นกัน มีการจัดงานเลี้ยงโต๊ะจีนออกบัตรเชิญให้เกษตรกรมาร่วมงาน พร้อมทั้งแจกตัวอย่างปุ๋ยและยาฆ่าแมลงไปให้ทดลองใช้ การเข้าร่วมสนับสนุนงานของชุมชนโดยให้สินค้าเป็นรางวัล เป็นต้น เมื่อชาวสวนนำไปทดลองใช้แล้วพบว่าได้ผลเร็ว และไม่ต้องเหนื่อยมากก็เริ่มติดใจ ต่อมาบริษัทก็ไม่ต้องคอยไล่แจก แต่เกษตรกรกลับเป็นฝ่ายที่วิ่งเข้าหาตัวแทนบริษัท และซื้อมาใช้มากขึ้นเรื่อย ๆ

■ ปัญหาสุขภาพของเกษตรกร

1. ปัญหาที่เกิดจากการใช้สารเคมี เช่น เหนื่อย อ่อนเพลีย เวียนศีรษะ ไอ จาม แสบจมูก แสบคอ หายใจไม่ออก มีกลิ่น ผื่นคัน ถ้าเป็นมากจะมีอาการนอนไม่หลับ ใจสั่น เมื่อฉีดสารเคมีเสร็จเกษตรกรและแรงงานจะรู้สึกอ่อนเพลียมาก และมักจะต้องพักการฉีดในช่วงบ่าย เมื่อได้พักอาการอ่อนเพลียจะลดลง บางรายที่ฉีดสารเคมีต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานทำให้เกิดตับอักเสบ ตัวตาเหลืองจากการสะสมของสารเคมี จนแรงงานต้องเลิกรับจ้างฉีดยาอ้อย

สาเหตุ

- เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยงของตัวผู้ฉีดสารเคมี ได้แก่ การไม่ใช้เครื่องป้องกัน เช่น ใช้มือคนสารเคมี การสูบบุหรี่ขณะฉีดสารเคมี การไม่อาบน้ำทันทีหลังจากฉีดสารเคมี ไม่ใส่ถุงมือ เกษตรกรอ้างว่าการใส่ถุงมือจะทำงานไม่ถนัด

“ถุงมือใส่ไม่ได้หรอก มันทำงานไม่ถนัด ใส่วันหนึ่งก็

คู่หนึ่ง ขาดหมด แล้วมันไม่ถนัดหรอกทำงานไม่คล่องตัว หยิบไถ่หนักก็เหนอะหนะ ๆ ไปหมด โดยมากไม่มีใครเขาใส่กันหรอก ทั้งหมด มันไม่ถนัด”

- การฉีดสารเคมีต่อเนื่องยาวนานหลายชั่วโมง ต่อเนื่องเป็นสัปดาห์ โดยเฉพาะเกษตรกรที่ปลูกเพื่อการค้า ปลูกพืชชนิดเดียวในปริมาณมาก ๆ เกษตรกรจะต้องฉีดสารเคมีต่อเนื่องหลายวัน การฉีดสารเคมีในแต่ละวัน เกษตรกรจะต้องสัมผัสสารเคมีประมาณ 4-5 ชั่วโมง เกษตรกรบางรายเริ่มฉีดสารเคมีตั้งแต่ 06.30 น. จนถึง 12.00 น. จึงเลิกฉีด ทำให้มีอาการเวียนศีรษะ เป็นลม บางคนที่มีอาการมากเรียกว่า “น็อก” ผู้ที่มีอาการเช่นนี้ส่วนใหญ่ถ้าไปฉีดสารเคมีอีกจะมีอาการอีก จึงมักจะเลิกฉีดสารเคมี แล้วให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวทำหน้าที่ฉีดสารเคมีแทน หรืออาจจะจ้างแรงงานฉีดสารเคมี

- การฉีดสารเคมีในขณะที่ร่างกายไม่สมบูรณ์ ท้องว่าง ทำให้อ่อนเพลีย ขาเส้น หากฉีดสารเคมีต่อไปก็จะทำให้เกิดอาการเป็นลม หหมดสติ หรือ “น็อก”

- การสะสมของสารเคมี การที่เกษตรกรและแรงงานฉีดสารเคมีแล้วไม่เกิดอาการผิดปกติทันที ทำให้เกษตรกร และแรงงานไม่เห็นพิษภัยของสารเคมีที่จะเกิดขึ้น จึงไม่มีการป้องกัน และมีการใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นเมื่อสารเคมีสะสมเรื่อย ๆ ทำให้ร่างกายมีอาการผิดปกติหรือเป็นโรคจากการใช้สารเคมีอย่างต่อเนื่องหลายปี สารเคมีที่มีความเข้มข้นจะทำให้เกิดอาการทันทีที่ใช้ แต่สารเคมีที่มีฤทธิ์อ่อน ๆ จะค่อย ๆ สะสม และจะมีการแสดงเมื่อร่างกายทนไม่ได้ เช่น มีผื่นคัน หน้าตาไม่สดใส ผิวจะหนา และทำให้ร่างกายเกิดอาการแพ้ต่อสิ่งต่าง ๆ ได้โดยง่าย

- จำนวนสารเคมีที่นำมาฉีดมีหลายชนิด ส่วนใหญ่จะต้องผสมสารเคมีตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป ได้แก่ สารเคมีฆ่าหนอน ฆ่าเพลี้ย ฆ่าเชื้อรา

“มีหลายตัว ฉีดครั้งหนึ่งเป็นสิบ ๆ อย่าง ยิ่งกว่าแกลบ ส้มอีกนะมียาฆ่าหนอน เพลี้ย ยาจับใบ สอริโมน เยอะแยะไปหมด ว่าไม่มี ๆ ก็ต้อง 5 อย่าง เชื้อราอีก”

- วัฒนธรรมการทำงาน และเทคโนโลยีมีผลต่อปัญหาสุขภาพ เจ้าของสวนที่มีเงินทุนจะพัฒนาเครื่องมื่อการทำงาน ซึ่งพัฒนาขึ้นมาเพื่อช่วยในการทำงาน เช่น เรือร่อนน้ำ-ฉีดสารเคมี ที่ใช้พวงมาลัยขับ และพ่นน้ำ-สารเคมีออกทางด้านหลัง ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรหรือแรงงานใช้กำลังแรงงานลดลง และลดการสัมผัสสารเคมีลง ลดระยะเวลาในการฉีดสารเคมี เรือฉีดสารเคมีจะฉีดได้เร็วกว่าเรือลากประมาณ 45-50 นาที ในขณะที่เกษตรกรหรือเจ้าของสวนที่มีเงินทุนน้อยกว่ายังมีการใช้เครื่องมือแบบเก่าคือใช้เรือร่อนน้ำแบบลากสายใช้กระบะบอกฉีดไปตามคันทำให้สารเคมีหยดท่วมตัวแรงงานที่จับกระบะบอกฉีดและแรงงานที่ลากเรือ เรือฉีดสารเคมีแบบ 4 สูบลากล้าละแสนกว่าบาท ในขณะที่เรือลากฉีดสารเคมีราคาล้าละ 30,000 บาท

- วัฒนธรรมการบริโภคที่นิยม การบริโภคผลผลิตที่มีลักษณะสวยงาม เชื่อมโยงกับระบบการผลิตแบบทุนนิยมที่ผลิตสินค้าปริมาณมาก เพื่อส่งออกต่างประเทศ และมีการกำหนดคุณภาพของผลผลิต ต้องมีผิวเกลี้ยงสวยไม่มีรอยเจาะทำลายของโรคและแมลง ไม่มีขี้กลาก ทำให้เกษตรกรต้องใช้สารเคมีช่วงตั้งแต่ส้มโอยังไม่ให้ผลผลิต จนกระทั่งเริ่มออกดอก ออกผล จนกว่าจะเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรและแรงงานจึงต้องสัมผัสสารเคมีมากกว่าผู้ผลิตขายในประเทศ หากไม่ใช้สารเคมีผลผลิตจะตกเกรด เกษตรกรไม่สามารถส่งออกต่างประเทศได้ ต้องส่งขายตลาดภายในประเทศ ซึ่งผลผลิตมีปริมาณมาก แต่ผู้บริโภคมีจำกัด ราคาผลผลิตที่ขายภายในประเทศราคาถูก และต้องไปขายปลีก หรือหาตลาดรองรับ

“คือจะให้ข้อมูลแบบนี้เนาะ ตัวเกษตรกรนี่เขาไม่อยากจะเปลี่ยนก็เปลี่ยน อันตรายก็กลัว แต่ว่าตลาดมันไม่รับ คือว่าถ้าทำส่งออกตลาดไม่เอา พอของตกเกรด มีปัญหาเรื่องแมลงหรือผิวไม่สวย ก็ขายราคาต่ำ ๆ เขาก็อยู่กันไม่ค่อยได้ ต้องฉีดยา ตัวเสี่ยงก็ต้องเอาแต่ว่าขายได้เป็นกอบเป็นกำ เพราะฉะนั้นมีทางเดียวที่ว่า ของตกเกรดราคาสูงก็ไม่มีใครอยากทำ ของตกเกรดก็ไม่มีใครมารับ ผิดชอบ ตัวเขาต้องรับผิดชอบเองใช้ไหม มันก็มีปัญหาอยู่

ยกตัวอย่างอย่างนักธุรกิจบอกว่า ไข่ของอะไรก็แล้วแต่พอมาวิเคราะห์แล้วเนาะ ทำแล้วขาดทุน แต่ถ้าวิเคราะห์ว่าถ้าค้าขายถ้าไม่ถูกจับแล้วรวยก็เอา แต่ถ้าทำแล้วขาดทุนก็ไม่เอา ก็เหมือนแบบเนี่ย ทำแล้วขาดทุนไม่มีใครเอา”

การดูแล การป้องกันตนเองโดยการสวมเสื้อกันฝน สวมหมวกกันน็อก และจุ่มตัวลงในน้ำบ่อย ๆ เพื่อไม่ให้ยาที่หยดตามร่างกาย ซึมเข้าสู่ร่างกาย ถ้ามีอาการน็อกจะไม่สามารถฉีดสารเคมีได้อีก ต้องจ้างแรงงานฉีดแทน

การดื่มโซดาหลังจากฉีดสารเคมี หรือใช้โซดาล้างตัวในกรณีารู้สึกแสบร้อนตามตัว โดยมีความเชื่อว่าโซดาจะช่วยล้างพิษจากสารเคมีได้ เกษตรกรบางรายจะดื่มน้ำเป๊ปซี่ ด้วยความเชื่อว่าการเราจะขับพิษออกจากร่างกาย บางรายดื่มน้ำมะพร้าวช่วยล้างพิษ

หากอาการเจ็บป่วยรุนแรงทำให้ไม่สามารถทำงานได้ เกษตรกรและแรงงานจะเข้ารับการรักษาที่คลินิก หรือโรงพยาบาล

2. ปวดเมื่อยตามร่างกาย ได้แก่ ปวดแขน ไหล่ ขา หลัง

สาเหตุ

- การฉีดสารเคมี การที่ต้องจับกระบะบอกฉีดอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน 3-4 ชั่วโมงวัน สัมผัสเป็นพิษขั้นต้น ความสูงของต้นส้มโอทำให้ต้องใช้เครื่องฉีดสารเคมีที่มีความแรงฉีดพ่นใบให้ทั่วถึง เมื่อเลิกฉีดจะมีอาการปวดเมื่อยบริเวณแขน ไหล่ และขา กล้ามเนื้ออ่อนล้า

- เกิดจากการห่อ การเก็บผลผลิตที่ต้องมุดไปตามต้น ก้ม ๆ เงย ๆ ต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน จนทำให้กล้ามเนื้ออ่อนล้า เกิดอาการปวด

อาการปวดหลังเป็นปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งมากที่สุด โดยผู้ที่อายุน้อยอาการจะเป็นไม่มาก อาการปวดไม่นาน ส่วนผู้ที่มีอายุมากอาการปวดจะคงอยู่นานกว่า และจะมีอาการมากกว่า ทำให้มีปัญหากระดูกสันหลังไปกดทับเส้นประสาท

“แต่ก่อนก็เคยทำหน่อไม้ ถอนหน่อไม้เนี่ย มันปวด สะโพกเดินไม่ได้ ต้องกินยาแก้ปวดถึงจะเดินได้ ก็เลยหยุด

ก็เลยมารีดข้าวโพด ทำแล้วปวดหลังมาก ๆ ทนไม่ไหวก็เลยต้องเลิกไปทำอย่างอื่น”

- เกิดจากกระบวนการทำงานที่เร่งรัดต่อเนื่องกันยาวนาน เกษตรกรและแรงงานต้องก้มหลังถอนหน่อไม้ฝรั่งต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลานานเป็นเวลา 2-4 ชั่วโมงทุกวัน เกษตรกรจะต้องก้มหลังเก็บหน่อไม้ฝรั่งไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะสุดร่อง จึงจะเงยหน้า ยึดตัวสักครั้งหนึ่ง จากนั้นก็จะก้มหลังถอนหน่อไม้ฝรั่งอีกร่องไปเรื่อย ๆ ทำอย่างนี้จนกว่าจะเก็บเกี่ยวผลผลิตหมด เกษตรกรต้องรีบเร่งก็เพื่อให้ทันส่งผลผลิตที่กลุ่มในเวลา 13.00-14.00 น. อาการปวดจะเป็นหลังจากเลิกทำงาน หรือเป็นในเวลากลางคืนที่เกษตรกรและแรงงานพักผ่อน

ระยะเวลาที่เก็บหน่อไม้ฝรั่งขึ้นอยู่กับจำนวนพื้นที่ที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งและจำนวนแรงงานในครอบครัว และแรงงานที่จ้างมา หากพื้นที่ปลูกมาก และเกษตรกรต้องการลดต้นทุนการผลิต เกษตรกรจะขูดรีดแรงงานตนเองและครอบครัว โดยเริ่มออกเก็บหน่อตั้งแต่พระอาทิตย์ยังไม่ขึ้น (ประมาณ ตี 3-ตี 5) โดยการใช้ไฟติดไว้ที่หน้าผาก และต้องก้มเก็บตลอดแนวจนกว่าจะสุดร่อง เกษตรกรจึงจะเงยหน้า ยึดตัวสักครั้งกว่าจะเก็บหน่อไม้เสร็จประมาณ 10.00 น.

เกษตรกรและแรงงานมีความรู้สึก ว่า อาการปวดเมื่อยที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องธรรมดาที่ต้องเกิดขึ้นสำหรับคนที่ทำไร่ ทำนา โดยอาการปวดเมื่อยจะเกิดขึ้นกับคนที่มีส่วนคนหนุ่มสาวจะไม่ค่อยมีอาการปวดเมื่อย

การดูแล เกษตรกรส่วนใหญ่จะดูแลตนเองโดยการพักผ่อน ซึ่งทำให้อาการปวดเมื่อยบรรเทาลง หากพักผ่อนแล้วอาการไม่ดีขึ้นก็จะรับประทานยาพาราเซตามอล ซื้อยารับประทานเอง หรืออาจจะไปรักษาที่คลินิก

3. ชาบวม

สาเหตุ เกิดจากการยืนห่อเป็นเวลานาน ทำให้เลือดคั่งบริเวณปลายเท้า ทำให้เกิดอาการชาบวม ปลายเท้าบวม

“ยืนห่อชาบวม เท้าเป็นสีกัลล่า วันเนื่งบางที่เรายืน

ห่อจนชาบวม”

การดูแล เกษตรกรจะดูแลตนเองโดยการนอนพักผ่อน หลังจากเลิกงาน การนอนจะนอนยกเท้าสูง

4. อาการแพ้ มีผื่นคันตามร่างกาย

สาเหตุ เกิดจากเกษตรกรสัมผัสสารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืช และฮอร์โมนเร่งสี ก่อนที่จะห่อชมพู เมื่อฉีดเสร็จเกษตรกรจะห่อชมพูทันที ทำให้เกษตรกรต้องสัมผัสกับสารเคมีที่ตกค้างอยู่ตามใบ ช่อดอก ทำให้เกษตรกรมีผื่นคันตามร่างกาย

การสัมผัสผักและใบกระเจียบขณะเก็บผัก เนื่องจากกระเจียบเป็นพืช ที่ลักษณะผักจะมีขนเล็ก ๆ ใบกระเจียบมีลักษณะหยักและมีขน เมื่อร่างกายสัมผัสผักจะทำให้มีปฏิกิริยาต่อขนเล็ก ๆ ทำให้เกิดอาการแพ้มีผื่นคันตามบริเวณที่สัมผัส โดยเฉพาะที่แขน ขา ใบหน้า บางรายคันมากจะมีอาการบวมตามร่างกาย อาการคันจะมากขึ้นเมื่อมีความชื้นจากฝนตก น้ำค้าง การป้องกัน เกษตรกรจะป้องกันอาการคันโดยการสวมเสื้อผ้ามิดชิด เสื้อแขนยาวบางรายสวมเสื้อ 2 ตัว กางเกงขายาว และใช้ถุงพลาสติกจากด้านในของถุงปุ๋ยคลุมทับตั้งแต่เอวลงไปด้านล่าง สวมถุงมือยางสีส้ม สวมรองเท้าบูท

นอกจากนี้อ้อยและข้าวโพดฝักอ่อนยังเป็นพืชที่ใบลำต้น ทำให้เกิดอาการคันได้เช่นกัน เมื่อเกษตรกรเข้าทำงานในแปลง และสัมผัสผัก การป้องกันจึงมีความสำคัญ

การดูแล เกษตรกรดูแลตนเอง โดยการอาบน้ำชำระร่างกายหลังจากเลิกงาน และใช้แป้งทาบรรเทาอาการ

5. ผื่นและเขม่า เข้าตา เข้าจมูกหายใจไม่สะดวก

สาเหตุ เกิดจากฝุ่นและเขม่าควัน เกิดจากกระบวนการในการตัดอ้อยทั้งการตัดอ้อยสด และอ้อยไฟไหม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอ้อยไฟไหม้ ซึ่งจะต้องจุดไฟเพื่อเผาใบอ้อย หญ้า และเถาวัลย์ที่ขึ้นอยู่บริเวณโคนต้นอ้อย ทำให้การตัดอ้อยทำได้ยากและช้า แรงงานจึงได้ต่อรองให้เจ้าของตัดอ้อยไฟไหม้ การที่จุดไฟเผาทำให้มีเขม่า และฝุ่นควันมาก ทำให้เขม่าจับตามร่างกาย เสื้อผ้า

การดูแล เกษตรกรและแรงงานจะป้องกันตนเอง
โดยการใช้ผ้าปิดตั้งแต่ใต้ตาลงมา

6. หน้ามืด

สาเหตุ เกิดจากการทำงานก้ม ๆ เงย ๆ อย่างต่อ
เนื่องในขณะห่อขมพู่ การตัดฝักกระเจี๊ยบ การถอนหน่อไม้
ฝรั่ง เป็นต้น การทำงานที่ต้องรับแรงทำงาน ท่ามกลาง
แสงแดด ยิ่งสายความร้อนของแสงอาทิตย์จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ
ทำให้มีอาการหน้ามืดตาลาย

การดูแล เกษตรกรดูแลตัวเองโดยการนอนพักผ่อน

7. อ่อนเพลีย

สาเหตุ เกิดจากการทำงานหนัก ทำให้เกิดอาการ
อ่อนเพลีย เช่น การขุดสารเคมีที่ต้องเดินไปตามร่องน้ำ
และป็นขึ้นไปบนร่องเพื่อขุดสารเคมีให้ทั่วถึง ระยะเวลาใน
การขุดยาวนาน ร่างกายจึงอ่อนเพลีย

การดูแล เมื่อมีอาการอ่อนเพลีย เหงื่อออกมาก
แรงงานจะดื่มเกลือแร่ เพื่อทดแทนเกลือแร่ที่ต้องสูญเสียไป
ทำให้มีแรงทำงานต่อ และรู้สึกสดชื่นขึ้น แต่แรงงานบาง
รายจะดื่มกาแฟ เพื่อกระตุ้นให้ร่างกายสดชื่น ตื่นตัว และ
มีแรงทำงานต่อไป เกษตรกรมักจะใช้การนอนพักผ่อน

8. เป็นลม

สาเหตุเกิดจากความร้อนของแสงแดด เกษตรกร
จะต้องออกตัดฝักทุกวันในตอนเช้า ตั้งแต่ประมาณ
8.00 น. จนกว่าจะตัดฝักหมด ซึ่งบางรายกว่าจะตัดเสร็จ
ประมาณ 12.00 น. อากาศและแสงแดดจะร้อนมากขึ้น
เรื่อย ๆ ทำให้เกษตรกรเป็นลม

การดูแล เกษตรกรดูแลตนเองโดยการนั่งพัก เมื่อ
อาการดีขึ้นก็ต้องลุกขึ้นขึ้นไปตัดฝักกระเจี๊ยบต่อทันที

9. ปวดศีรษะ

สาเหตุเกิดจากการพักผ่อนไม่เพียงพอเกษตรกร
ต้องรีบตื่นแต่เช้ามืดเพื่อออกมาเก็บหน่อไม้ฝรั่งจึงมีอาการ
ปวดศีรษะ นอกจากนี้การต้องทำงานกลางแจ้ง ถูกความ
ร้อนของแสงแดดทำให้มีอาการปวดศีรษะเช่นกัน

การดูแลตนเอง เกษตรกรจะใช้การพักผ่อน หาก
อาการไม่ดีขึ้นมักจะซื้อยาพาราเซตามอลรับประทานเอง

10. ปวดท้อง

สาเหตุ เกิดจากความเร่งรีบถอนหน่อไม้ฝรั่ง ไม่ได้
รับประทานอาหารเช้า เมื่อเก็บหน่อไม้ฝรั่งเสร็จ จะต้องรีบ
คัดหน่อไม้ และต้องรีบนำหน่อไม้ฝรั่งไปส่งที่จุดรับซื้อก่อน
เวลา 14.00 น. กว่าจะได้รับประทานอาหารก็เกินเที่ยงวัน

การดูแลตนเอง เกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อยาเคลือบ
กระเพาะรับประทานเอง หากอาการไม่ดีขึ้นจึงจะไปรักษา
ที่คลินิก หรือโรงพยาบาล

11. ปัญหาทางด้านจิตใจ ความเครียด

สาเหตุ เกิดจากความกังวลว่าจะทำอย่างไรเพื่อ
ให้ผลผลิตมีคุณภาพ และสามารถส่งออกไปขายต่าง
ประเทศได้ การส่งออกต่างประเทศจะทำให้ราคาสูง และ
ขายผลผลิตได้ในเวลารวดเร็ว ถ้าผลผลิตไม่ได้คุณภาพจะ
ต้องนำผลผลิตออกขายตลาดภายในประเทศ ซึ่งผลผลิต
จะมีราคาถูก และต้องหาตลาด ระยะเวลาในการขายใช้
เวลานานกว่าจะหมด ผลผลิตที่เหลืออาจเสียหายเป็น
หัวข้าวสาร และทำให้ลำต้นทรุดโทรม

เกิดจากความวิตกกังวลจากการไม่มีเงินลงทุน
ต้องกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
เพื่อนำมาใช้ในสวน แล้วไม่สามารถหาเงินมาใช้หนี้ได้

การดูแลตนเอง เกษตรกรจะซื้อยาพาราเซตามอล
จากร้านขายยาในตลาด มารับประทาน เกษตรกรจะซื้อยา
มาเก็บไว้เป็นกล่อง เมื่อมีอาการเกษตรกรจะรับประทาน
ยาแก้ปวดศีรษะทันที นอกจากรับประทานยาแก้ปวดแล้ว
เกษตรกรจะต้องทำใจยอมรับ

12. เชื้อราที่เท้า

สาเหตุ เกิดจากการที่เกษตรกรและแรงงานเข้าไป
เก็บหน่อไม้ฝรั่ง ไม่ได้ใส่รองเท้า ถ้าหากใส่รองเท้าจะทำ
ให้ทำงานไม่ถนัด แรงงานจึงไม่ใส่รองเท้า และหากใส่
รองเท้าบูท เป็นเวลานานจะทำให้เหงื่อออก ขึ้นและและ
เป็นเชื้อราที่เท้า

เกิดจากการต้องตัดฝักกระเจี๊ยบทุกวัน แม้กระทั่ง
วันที่ฝนตก หรือมีน้ำท่วมขัง ก็ต้องเข้าไปตัด รวมทั้งการที่
ต้องสวมรองเท้าบูทเป็นระยะเวลานาน ทำให้เกิดความชื้น

และเป็นเชื้อราที่เห่า

นอกจากนี้การใช้สารเคมียังทำให้เกิดปัญหาเชื้อราที่เห่า จากสารเคมีกำจัดวัชพืชที่ตกค้างในดิน

■ อุบัติเหตุจากการทำงาน

1. ตกต้นไม้ขณะ

สาเหตุ อุบัติเหตุตกต้นไม้มักเกิดในกระบวนการตัดแต่งกิ่ง และกระบวนการเก็บเกี่ยวผลส้มโอ ซึ่งเกษตรกรและแรงงานจะต้องปีนขึ้นไปบนต้น หากมีฝนตกทำให้ลำต้นและกิ่งลื่น เกษตรกรต้องรีบเก็บส้มโอ ทำให้เกษตรกรและแรงงานตกต้นไม้ได้

การดูแล เมื่อตกต้นไม้การบาดเจ็บที่เกิดขึ้นมักไม่รุนแรง จะเป็นรอยขีด มีบาดแผลถลอกเล็กน้อย แรงงานจะรักษาตามคลินิกซึ่งต้องชำระค่ารักษาพยาบาลเอง

2. หอยบาด

สาเหตุ เกิดจากกระบวนการในการรดน้ำและฉีดสารเคมี ซึ่งเกษตรกรและแรงงานต้องลงไปในน้ำ เพื่อลากเรือรดน้ำและฉีดสารเคมี การลงน้ำแล้วสวมรองเท้าจะทำให้ทำงานได้ช้าลง บางรายจึงไม่สวมรองเท้า บางรายเลือกที่จะสวมรองเท้าหนัง แต่ก็ยังถูกหอยในน้ำบาดได้ เกษตรกรมองว่าการถูกหอยบาดเป็นเรื่องธรรมดา ไม่เป็นปัญหาสำหรับเกษตรกร

หากเกษตรกรที่มีเงินทุนมากหน่อย ก็จะเปลี่ยนจากเรือรดน้ำแบบลาก เป็นเรือรดน้ำแบบใช้เครื่องยนต์ขับเคลื่อน มีพวงมาลัยสำหรับบังคับทิศทาง ทำให้เกษตรกรหรือแรงงานไม่ต้องลงไปลากเรือในท้องร่อง จึงสามารถลดอุบัติเหตุหอยบาดได้ แต่เรือมีราคาแพง

การดูแล บาดแผลที่เกิดจากหอยบาดมักจะไม่มาก มีเลือดออกเพียงเล็กน้อย เกษตรกรและแรงงานมักจะดูแลตนเอง ด้วยการล้างเท้าด้วยสบู่และน้ำสะอาด ซ้ำยาฆ่าเชื้อใส่แผลแล้วปิดพลาสเตอร์ หากบาดแผลมีเลือดออกมากจะไปรักษาที่คลินิก อนามัย หรือโรงพยาบาล

3. มีดบาด มีดฟัน

สาเหตุ เกิดจากกระบวนการตัดแต่งกิ่งส้มโอ

เกษตรกรจะต้องแต่งกิ่งส้มโอ ตัดกิ่งที่แห้ง กิ่งที่บ่งแสงแดดออก กิ่งที่บ่งแสงแดดจะทำให้เกิดการสะสมของโรค จึงต้องตัดออกให้แสงแดดส่องถึงการแต่งกิ่งมีทั้งใช้มีด และใช้เลื่อย บางครั้งถ้าตัดอย่างรวดเร็วก็จะถูกมีดฟันได้ กระบวนการในการเก็บฝักกระเจี๊ยบ

เกิดจากการตัดอ้อย แรงงานตัดอ้อยส่วนใหญ่จะถูกมีดตัดอ้อยฟันเกือบทุกคน มีทั้งรอยแผลเป็น และบาดแผลที่เกิดขึ้นใหม่ให้เห็น

สำหรับเกษตรกรและแรงงานที่ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนจะมีบาดแผลมีดตัดเตอ์บาดแทบทุกคน แรงงานที่มากัดข้าวโพดจะพกพลาสเตอร์ยามาจากบ้านทุกคน

การดูแล ขึ้นอยู่กับลักษณะบาดแผล หากบาดแผลเล็ก มีเลือดออกไม่มาก เกษตรกรและแรงงานจะดูแลตนเองด้วยการใช้พลาสเตอร์ปิดแผล รอให้แผลหายเอง บางรายใช้ใบยาสูบปิดไว้ที่ปากแผล ถ้าเป็นมากเลือดออกไม่หยุดจึงจะไปรักษาที่อนามัย คลินิก หรือโรงพยาบาล

4. จอบฟัน

สาเหตุ เกิดในกระบวนการถากหญ้า พรวนดิน ใส่ปุ๋ยคอก เกษตรกรถากหญ้าแล้วพลาด จอบฟันถูกขา

การดูแลตนเอง เกษตรกรมักจะทำแผลเอง เกษตรกรบอกว่าอาการไม่รุนแรง รักษาตนเองได้โดยการล้าง แล้วซื้อยามาเช็ดทา ปิดด้วยพลาสเตอร์

5. ไม่ทิ่ม

สาเหตุเกิดจากการที่เกษตรกรเดินเข้าไปในไร่ แล้วเดินเหยียบไม้ก้นลมที่ล้มในแปลงหญ้าไม่ฝรั่ง ทำให้ไม้กระดกมาทิ่มขา

การดูแลตนเอง เกษตรกรจะไปรักษาที่สถานอนามัย ทำแผล ฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักและรับประทานยา

6. ส่วนของพืชมีพิษ เช่น ใบ ฝัก

สาเหตุเกิดจากการเร่งรีบตัดฝักกระเจี๊ยบ เกษตรกรก้ม ๆ เงย ๆ ทำให้ใบกระเจี๊ยบมีพิษที่หนามที่ใบกระเจี๊ยบจึงฝังอยู่ในตา

การดูแล เกษตรกรไม่สามารถรักษาตนเองได้ ต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล

7. ลื่นล้ม

สาเหตุ เกิดจากกระบวนกรแรงงานที่ต้องทำงานในที่ชื้นแฉะ โดยเฉพาะกระบวนกรแรงงานในการรดน้ำข้าวโพด ทำให้พื้นดินชื้นแฉะ เมื่อเหยียบย่ำเข้าไปใสนุ้ยถลอกหญ้า ทำให้เกษตรกรกรลื่นล้ม

การดูแล ส่วนใหญ่เกษตรกร จะดูแลตนเองโดยการพักผ่อน รอให้อาการปวดบรรเทาเอง

8. สารเคมีกระเด็นเข้าตา

สาเหตุ เกิดจากการฉีดสารเคมี ด้วยการใช้เรือลากเกษตรกรจะต้องเดินอยู่ในท้องร่อง แล้วใช้เครื่องดูดสารเคมีจากเรือ ฉีดพ่นเป็นละอองฝอย ไปที่ต้นฝรั่งให้ถึงยอดไม้ ความแรงของเครื่องยนต์ และแรงลมพัด ทำให้ละอองสารเคมีกระเด็นเข้าตา

การดูแล เมื่อถูกสารเคมีกระเด็นเข้าตาเกษตรกรจะรีบก้มหน้าลงในท้องร่อง แล้วลืมน้ำในน้ำทันที เกษตรกรอธิบายว่าการทำเช่นนี้ช่วยทำให้หายเคืองตา การที่จะนำน้ำสะอาดไปในเรือเพื่อใช้ล้างตา ไม่สะดวก จึงใช้วิธีการเช่นนี้ เมื่อกลับไปบ้านเกษตรกรจะล้างตาด้วยน้ำยาล้างตาอีกครั้ง เกษตรกรทุกบ้านจะมีน้ำยาล้างตาโบลิก

■ การตรวจร่างกายเกษตรกร

จากการจัดกิจกรรมการตรวจสุขภาพเกษตรกรในพื้นที่ตำบลบางช้าง อำเภอสสามพราน มีเกษตรกรเข้ารับการตรวจจำนวน 123 ราย เป็นพบว่าชาย 49 ราย (39.84%) หญิง 74 ราย (60.16%) อายุต่ำกว่า 40 ปี จำนวน 35 ราย (28.46%) อายุ 40-59 ปีจำนวน 63 ราย (51.22%) อายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 25 ราย (20.32%) ผลการตรวจพบว่า

เกษตรกรมีภาวะน้ำหนักเกิน BMI มากกว่า 25 จำนวน 36 ราย (29.27%) เป็นโรคอ้วน BMI มากกว่า 30 จำนวน 12 ราย (9.76%) ระดับความดันโลหิตสูงกว่า 120/80 mmHg จำนวน 50 ราย (40.65%)

การตรวจสารเคมีในเลือดพบว่าเกษตร 4 ราย (3.25%) ที่มีสารเคมีในกระแสเลือด เป็นแรงงานรับจ้าง 2 ราย เป็นเกษตรกรรายย่อย 2 ราย

เกษตรกรที่มีระดับ Cholesterol สูงกว่า 200 mg/dl มีจำนวน 68 ราย (55.28%) ระดับ Triglyceride สูงกว่า 150 mg/dl มีจำนวน 14 ราย (11.38%) ระดับน้ำตาลในเลือด (FBS) สูงกว่า 120 mg/dl มีจำนวน 8 ราย (6.50%)

จากผลการตรวจร่างกายจะเห็นได้ว่าเกษตรกรมีภาวะเสี่ยงต่อการเป็นโรคความดันโลหิตสูง ภาวะอ้วน และระดับไขมันในเลือดสูง นอกจากนี้การตรวจสารเคมีตกค้างในกระแสเลือดเพียงแค่ 3.25% อาจจะมีสาเหตุจากการตรวจสารเคมี ตรวจได้แต่สารคาร์บาเมท และสารออร์แกโนฟอสเฟต เท่านั้น สารเคมีชนิดอื่นไม่สามารถตรวจได้

■ การเข้าถึงบริการสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ

เกษตรกรส่วนใหญ่จะซื้อยารับประทานเองตามร้านขายยา หรือร้านขายของในหมู่บ้านมากที่สุด เนื่องจากมีความสะดวก ใกล้บ้านไม่ต้องเดินทางไกล

รองลงมาคือคลินิก แพทย์และพยาบาลใกล้บ้าน มีบริการเป็นกันเอง ไม่ต้องรอนาน ให้ความใส่ใจ ชักถามตรวจอย่างละเอียด รักษาตรงตามความต้องการของเกษตรกร บริการรวดเร็ว อาการเจ็บป่วยทุเลาเร็ว

สำหรับสถานีนอนามัย เกษตรกรจะไปรับบริการในเรื่องของการป้องกัน เช่น การฉีดวัคซีน การทำแผล อาการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่ไปสถานีนอนามัยเนื่องจากช่วงเวลาที่แรงงานสะดวก กลับไม่พบเจ้าหน้าที่ ยาที่ได้รับน้อย ทำให้แรงงานต้องไปที่สถานีนอนามัยบ่อย ทำให้เสียเวลา นอกจากนี้ความเชื่อเกี่ยวกับคุณภาพยาที่มีในสถานีนอนามัย ว่ามีแต่ยาสามัญประจำบ้าน ยาคุณภาพไม่ดี รับประทานยาแล้วต้องใช้เวลาในการรักษานาน ไม่เหมือนกับไปคลินิกฉีดยา 1-2 เข็มก็สามารถทำงานได้

หากอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นมีความรุนแรง จนไม่สามารถปฏิบัติภารกิจประจำวันได้ ลูกไม่ไหวเกษตรกรก็จะยอมไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล

แต่การไปรักษาที่โรงพยาบาล เกษตรกรต้องใช้

เวลาในการรอคอยยาวนาน การไปโรงพยาบาลใช้เวลาอย่างน้อยครึ่งวัน ถึงหนึ่งวัน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรเสียงาน และอาจจะต้องมีผู้พาไปโรงพยาบาล ต้องลางาน ขาดรายได้ การประกันคุณภาพของโรงพยาบาลไม่เป็นไปตามที่ประกันไว้ มีการประกันการให้บริการประมาณ 15 นาที แต่ผู้รับบริการต้องรอนาน หากใกล้พักเที่ยงโรงพยาบาลจะปิดการบริการ เกษตรกรต้องรอรับการบริการหลัง 13.00 น. และได้รับการบริการในเวลา 15.00 น. เป็นต้น

สรุป

จากผลการศึกษาที่ได้ พบว่าปัญหาสุขภาพของเกษตรกรส่วนใหญ่มาจากการใช้สารเคมี ปัญหาสุขภาพทางร่างกายที่สัมพันธ์กับกระบวนการแรงงาน เกษตรกรจะดูแลตนเองก่อนโดยการซื้อยารับประทานเอง ไปคลินิกไปสถานอนามัย และไปโรงพยาบาลเมื่ออาการเจ็บป่วยรุนแรง สถิติการเจ็บป่วยและอุบัติเหตุของเกษตรกรยังมีข้อมูลไม่มากพอ จึงควรจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันการเจ็บป่วยของเกษตรกรต่อไป

ข้อเสนอแนะ ควรผลักดันนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยบริการของภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงพยาบาล และสถานอนามัย ในเรื่องคุณภาพของยา ระยะเวลาในการรอคอย พฤติกรรมการบริการ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้รับบริการ ทั้งในด้านคุณภาพของยา การให้บริการอย่างเท่าเทียมกันของผู้รับบริการทุกระบบบริการ ลดระยะเวลาในการรอคอย ปรับปรุงพฤติกรรมบริการ จัดคลินิกในช่วงเวลาที่เกษตรกรสามารถใช้บริการได้ จัดให้มีการตรวจสุขภาพแรงงานและเกษตรกรทุกปี ปีละ 1 ครั้ง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นผู้สนับสนุนเงินทุนสำหรับการวิจัย ภายใต้แผนงานสร้างเสริมสุขภาพแรงงานนอกระบบในภาคการเกษตร คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

1. ส่วนวิจัยเศรษฐกิจ สังคมและแรงงานเกษตร. ข้อมูลการถือครองที่ดินของเกษตรกร, 2544 : <http://www.oae.go.th>
2. Henriques W, Kendall RJ, Lacher Jr., TE., Jeffer RD. "Agrochemical use on banana plantations in Latin America : perspectives on ecological risk" *Environmental Toxicology & Chemistry*. Jan 1997, Vol. 16 Issue 1, 91.
3. อุดลย์ ศรีนันทะ, สุวัฒน์ ถาอุทิศ, ประกายเพชร สาครวงศ์, สุรินทร์ ศรีนันทะ, ไชยยศ ชินวรรณ, ทรงวุฒิ พันหลอมใส, พิทยา ภาโนมัย, ธนศักดิ์ ภัคดีนวน. โครงการวิจัยการป้องกันตนเองของเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอำเภอโนนสะอาด จังหวัดอุดรธานี, 2544 ; 49-51.
4. กรมควบคุมโรค. รายงานสถิติที่เกี่ยวข้องกับโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมปี 2546. สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข
5. Egharevba, Rachel K ; Iweze, Felicia A. "Sustainable Agriculture and Rural Women : Crop Production and Accompanied Health Hazards in Women Farmers in six Rural Communities in Edo State Nigeria" *Journal of Sustainable Agriculture*. 2004, Vol 24 Issue 1, 39-51.